

Doroczna Konferencja Międzynarodowej Komisji Historii Nauk Geologicznych Wilno, Litwa, 28.07–04.08.2006

W dniach 28.07–4.08. b.r. odbyła się w krajach bałtyckich — Litwie, Łotwie i Estonii — kolejna doroczna konferencja naukowa Międzynarodowej Komisji Historii Nauk Geologicznych (INHIGEO), poświęcona historii geologii czwartorzędu i geomorfologii, zorganizowana przez Litewską Akademię Nauk, Instytut Geologii i Geografii w Wilnie, Wydział Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Łotewskiego w Rydze, Instytut Geologii Uniwersytetu w Tartu i Instytut Geologii Politechniki w Tallinie. Jej sponsorem był ponadto Państwowy Litewski Fundusz Naukowo-Badawczy, a w organizacji konferencji uczestniczyły także Wydział Nauk Przyrodniczych i Centralna Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego i Litewska Służba Geologiczna oraz szereg muzeów w Wilnie, Kłajpedzie, Mosedis i Rydze. Przewodniczącym Lokalnego Komitetu Organizacyjnego w Wilnie był prof. Algimantas Grigelis, a sekretarzem dr. Gailė Žaludienė. Lokalne komitety w Rydze oraz w Tartu i Tallinie reprezentowali Ervins Lukševičs, Tõnu Pari i Dimitri Kaljo.

W konferencji wzięło udział 51 historyków nauk geologicznych z 17 krajów, z czego 7 osób reprezentowało Australię, 2 — Austrię, 4 — Chiny, 2 — Czechy, 5 — Estonię, 2 — Niemcy, 3 — Japonię, 1 — Łotwę, 3 — Litwę, 5 — Nową Zelandię, 2 — Polskę, 3 — Rosję, 1 — Serbię, 4 — Wielką Brytanię i 6 — Stany Zjednoczone Ameryki.

Sesja naukowa konferencji odbyła się w Wilnie w dniach 28–29.VII. br., a miejscem obrad był zabytkowy gmach XVI-wiecznego Starego Arsenalu u stóp Góry Zamkowej przy ul. Arsenalskiej, mieszczący Muzeum Sztuki Użytkowej.

Po otwarciu obrad przez prof. A. Grigelisa i przemówieniach powitalnych przedstawiciele Litewskiej Akademii Nauk — prof. V. Razumasa, Państwowego Funduszu Naukowo-Badawczego — dr. S. Renčysa oraz prezesa INHIGEO — prof. Philippe Taqueta rozpoczęła się sesja naukowa, podzielona tematycznie na trzy zagadnienia: geomorfologia, teoria zlodowaceń i problematyka regionalna.

Obrady I sesji otworzył przewodni referat Victora R. Bakera (USA) o kontrowersji, korzeniach filozoficznych i znaczeniu dla współczesnej geomorfologii biblijnego potopu, po czym australijscy badacze David Branagan i poprzedni sekretarz INHIGEO David Oldroyd omówili problematykę badań geomorfologicznych tego kontynentu w aspekcie historycznym.

Kolejnymi prelegentami byli Vidojko Jović (Serbia), który omówił dzieje badań krasu w tym kraju i Ona Kondratienė (Litwa), poświęcając swój referat dokonaniom na polu geomorfologii tego kraju Valerii Čepulytė, *nota bene* w okresie międzywojennym uczennicy i asystentki prof. Stanisława Małkowskiego. Po wystąpieniu Ireny M. Małachowej (Rosja) o rosyjskiej szkole geomorfologicznej w XIX i pierwszej połowie XX wieku, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Geologicznego Algirdas Gaigalas (Litwa) przedstawił przygotowany we współpracy z Jonasem Satkunasem oraz pracownikami Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie Markiem Granicznym i Haliną Urban referat o pionierach współczesnej glaciomorfologii na Litwie i w Polsce. Obrady tej sesji zamknęły referaty badaczy japońskich Yasumoto Suzuki i Michiko Yajima o historii badań geodezyjnych i ruchach tektonicz-

nych na wyspach tego kraju i koncepcji zatoki paleotokijskiej.

Obrady sesji glaciologicznej otworzył przewodni referat Anto Raukasa (Estonia) o ewolucji teorii zlodowacenia kontynentalnego w Europie północnej. Kolejnymi mówcami byli Marianne Klemun (Austria), która przedstawiła problem periodyzacji i wprowadzenia przez A. von Morlot terminu „czwartorzędowy” oraz Bernhard Fischer (Niemcy) z referatem A. Keyserling, R.I. Murchison i *wczesne stadium geologii Czwartorzędu Europejskiej Rosji*.

Następnie Frederik van Veen (Holandia) omówił wcześnie poglądy na pochodzenie gładów narzutowych i teorię lodowcową Torella, Ewgenij E. Milanowskij (Rosja) przedstawił współautorski referat o monografii A. Kropotkina *Badania Okresu Lodowcowego*, a Martin S. Brook (Nowa Zelandia) zrelacjonował problem zlodowacenia Wyspy Północnej tego kraju.

Ostatnim referatem sesji geomorfologicznej było wystąpienie Martiny Kölbl-Ebert (Niemcy), która omówiła problem powstania kraterów impaktowych Nördlinger Ries i Kaalijärv w interpretacji W. Kranza i H.L. Quiringa.

Wieczorne obrady III sesji, poświęconej problematyce regionalnej, otworzył przewodni referat E.E. Milanowskiego (Rosja) *Poglądy i wiedza o plioceńsko-czwartorzędowych zlodowaceniach w Europie Wschodniej, Syberii i na Kaukazie*, po czym Ph. Taquet (Francja) omówił pierwsze odkrycia kręgowców na terenie Inflanów przez Eschscholtza, Kutorgę, Parrot i Cuvier’a.

Obrady tej sesji kontynuowano w dniu następnym. Po referacie Claudii Schweizer (Austria) o interdyscyplinarnym podejściu do biostratygrafii europejskiej na początku XIX wieku, A. Grigelis omówił pierwsze badania geologiczne na Litwie. Niejako uzupełnieniem tej prelekcji był wygłoszony z pamięci i perfekcyjnie po angielsku (czego brakowało wielu mówcom z krajów nieanglojęzycznych) przez Marka Granicznego (Polska) referat *Najstarsze mapy geologiczne Polski i Litwy: fakty i implikacje*, będący kolejnym przykładem owocnej współpracy geologów Polski i Litwy, ponieważ jego współautorami byli Halina Urban i Jonas Satkunas. Kolejnymi prelegentami byli australijczyk Wolf Mayer, który omówił badania geologiczne pleistocenowego wapienia z Tamala w tym kraju i występujący po raz drugi na konferencji — dobry znajomy polskich geologów Algirdas Gaigalas (Litwa). Przedstawił on bardzo obiektywnie rozwój poglądów i cechy szczególne badań czwartorzędu w krajach bałtyckich, uwzględniając wkład geologów polskich. Następnie Alena Cejchanova (Czechy) omówiła dzieje kartowania utworów czwartorzędowych na terenie tego kraju a Manuel Pinto przedstawił historię badań gleboznawczych w Portugalii. Omawianą sesję zamknął bardzo ciekawy — wygłoszony z pamięci i w doskonałym angielskim — referat Witolda Zuchewicza (Polska) *Historia badań neotektonicznych w Polsce*, który spotkał się z wielkim zainteresowaniem uczestników konferencji.

W sesji posterowej wzięło udział jedynie trzech autorów — w tym dwóch z Polski. Pewnym utrudnieniem było eksponowanie posterów na nieodpowiednich sztalugach.

Sekretarz konferencji G. Žaludienė przedstawiła poglądowo teorię pierwszego wykładowcy geologii na Uniwer-

sytecie Stefana Batorego Józefa Łukaszczyka o genezie skał, opisaną w jego monumentalnym dziele *Nieorganiczne życie Ziemi*. Jedyny żyjący polski członek-założyciel Międzynarodowej Komisji Historii Nauk Geologicznych (INHIGEO) Stanisław Czarniecki przygotował zaprezentowany przez autora sprawozdania bogaty w treść poster *Powstanie INHIGEO na pierwszym międzynarodowym spotkaniu historyków nauk geologicznych w Erewaniu*, zawierający cenne materiały archiwalne z utworzonej przez niego w Krakowie unikatowej Pracowni Historii Geologii Polski. Obudził on, co zrozumiałe, ogromne zainteresowanie uczestników konferencji, podobnie jak list seniora polskich historyków nauk o Ziemi, wskazujący na doniosłe znaczenie badań tego rodzaju dla przyszłych pokoleń. Wreszcie piszący te słowa przedstawił opracowany ze Zbigniewem Wójcikiem poster *O badaniach czwartorzędowych w północno-wschodniej części Europy Środkowej na przełomie XIX i XX wieku*, w którym zaprezentowano mało znany, a znaczący wkład w rozpoznanie utworów czwartorzędowych na tym obszarze takich badaczy polskich jak C. Giedroyc, J. Siemiradzki, A. Rychłowski, J. Lewiński i J. Samsonowicz.

Na zakończenie konferencji odbyło się pod przewodnictwem sekretarza generalnego INHIGEO Kennard'a B. Borka (USA) i prezesa Komisji Philippe Taqueta (Francja) walne zebranie jej członków. Poza omówieniem szeregu spraw, związanych z działalnością komisji, ogłoszono wyniki głosowania na nowych jej członków. Nowymi członkami INHIGEO z Polski zostali wybrani, zaproponowani przez niżej podpisanego: Stefan W. Alexandrowicz, Radosław Tarkowski i Andrzej J. Wójcik.

Ponadto zebrani jednogłośnie przyjęli powziętą na wniosek autora sprawozdania uchwałę Zarządu INHIGEO o nadaniu Stanisławowi Czarnieckiemu godności honorowego członka-seniora komisji.

Po zakończeniu drugiego dnia obrad uczestnicy konferencji mieli możliwość odwiedzenia Katedry Wileńskiej i najstarszych gmachów uniwersyteckich. Podczas zwiedzania katedry pokazano nam również podziemia, gdzie w krypcie królewskiej spoczywają szczątki króla Aleksandra Jagiellończyka oraz dwóch żon Zygmunta Augusta: królo-

wych Elżbiety Rakuskiej i Barbary Radziwiłłówny. Było to dla autora tego sprawozdania szczególne przeżycie, ponieważ projektantem królewskich dębowych trumien był jego ojciec, a ponadto dane mu było w 1932 r. oglądać te szczątki po ich zaskakującym odkryciu przy badaniu podziemia zagrożonej przez powódź zawaleniem katedry. Podczas wizyty na uniwersytecie, ze szczególnym zainteresowaniem i podziwem zwiedzono dawna bibliotekę — salę Smuglewicza z jego pięknymi freskami oraz salę Lelewela odnowioną przez profesora Wydziału Sztuk Pięknych USB J. Hoppena i obserwatorium astronomiczne na najwyższym piętrze — dzieło Marcina Odlanickiego - Poczobutta.

Ostatni dzień pobytu na Litwie uczestnicy konferencji spędzili na wycieczce, odwiedzając Troki z pieczolowicie zrekonstruowanym zamkiem Giedymina i osadą karaïmską oraz najważniejsze pobliskie odsłonięcia utworów czwartorzędowych.

Następnego dnia rozpoczęła się kilkudniowa wycieczka geologiczno-krajoznawcza. Jej uczestnicy mieli możliwość poznania najlepszych odsłoneń na terenie trzech krajów bałtyckich — Litwy, Łotwy i Estonii oraz odwiedzenia zabytkowych miast Rygi, Tartu i Tallina. Polscy uczestnicy konferencji nie wzięli w niej jednak udziału. Należy jedynie podkreślić, że organizatorzy wydali starannie opracowany przewodnik wycieczkowy, który jest w posiadaniu autora sprawozdania.

Podsumowując powyższe, krótkie omówienie przebiegu konferencji trzeba podkreślić jej bardzo dobrą organizację. Stała się ona okazją do wzajemnego poznania kontaktujących się ze sobą głównie korespondencyjnie członków INHIGEO i jego zarządu, jak również aktualnego stanu badań w dziedzinie historii nauk geologicznych w skali światowej oraz umożliwiła cenną wymianę myśli i poglądów w niezwykle przyjaznej atmosferze. W imieniu polskich uczestników chciałbym serdecznie podziękować organizatorom, a zwłaszcza memu przyjacielowi Algimantasowi Grigelisowi, za serdeczne przyjęcie, które jest kolejnym dowodem zacieśniającej się współpracy geologów obu naszych bratnich przez wiele stuleci krajów.

Wojciech Narębski
Serwis fotograficzny na str. 922

Doroczna Konferencja Międzynarodowej Komisji Historii Nauk Geologicznych Wilno, Litwa, 28.07–04.08.2006 (patrz str. 932)

Ryc. 1. Uczestnicy konferencji na dziedzińcu Piotra Skargi Uniwersytetu Wileńskiego. Fot. W. Narębski

Ryc. 2. Polscy uczestnicy konferencji (od lewej): Witold Zuchiewicz, Wojciech Narębski i Marek Graniczny. Fot. A. Gaigalas

Ryc. 3. Trumna ze szczątkami Barbary Radziwiłłówny w krypcie królewskiej Katedry Wileńskiej. Fot. W. Narębski

Ryc. 4. Uczestnicy wycieczki w Trokach. Fot. A. Gaigalas

